



## TÜRKİYE’DE HUKUK FAKÜLTELERİNDE LİSANS EĞİTİMİ: SORUNLAR ve ÇÖZÜM ÖNERİLERİ

ISSN: 2572-5408 (Print)

ISSN: 2572-5416 (Online)

Av. Emine Neval YILMAZ M.D., Ph.D.

### ÖZET

Türkiye’de hukuk eğitime giderek artan bir talep olmasına karşın, bu dal çok ciddi sorunlarla karşı karşıyadır. Hukuk fakültelerinin sorunlarının en başında ülkemizdeki hukuk fakültelerinin sayısının her geçen gün artması ve bu nicelik artışının niteliği olumsuz yönde etkilemesi gelmektedir. Diğer önemli sorunlar arasında, genel olarak devlet üniversitelerinin, özel olarak da hukuk fakültelerinin mali sıkıntıları, öğretim elemanlarındaki yetersizlikler, yüksek öğrenci kontenjanları ile mevcut fakültelerin fiziksel ve akademik kapasiteleri arasındaki farkın giderek büyümesi sayılabilir. Sayılan bütün bu sorunların çözümlenmesinin yanı sıra, hukuk dalında en çok eserin bulunduğu “Hukuk İngilizcesi” ve “Hukuk Almancası” derslerinin eğitimin rutin bir parçası haline getirilmesi, üniversite/fakülte kütüphanelerinin yetersizliklerin giderilerek kaynak ve abone olunan dergi sayısı olabildiğince artırılması ve öğrencilerin bunlara ücretsiz erişiminin sağlanması, nitelikli yayın yapan öğrencilere burs ya da ödül biçiminde maddi destek verilmesi, kişinin gelişim sürecine katkı sağlayacak spor, sanat vb. alanlarda yatırımlar yapılması ve müfredatta klasik hukuk derslerinin yanı sıra gelişen yeni hukuk dallarına fazla yer verilmesi ile Bologna sürecinin yaygın biçimde uygulanmasının eğitim düzeyine olumlu katkı sağlayacağı öngörülmektedir.

**Anahtar Kelimeler:** Hukuk Eğitimi, Türkiye, Hukuk Eğitiminin Sorunları, Çözüm Önerileri

### ABSTRACT

Although there is a growing demand for legal education in Turkey, this discipline has been struggling with some serious problems. The main problem of law schools in Turkey is the increasing number of faculties at the expense of quality. Other major problems include the growing financial distresses of state universities in general and of the private universities in particular, inadequacies in teaching staff, high student quotas and the increasing gap between the physical and academic capacities of the existing faculties. In addition to all these problems, which would be solved, it is necessary to make the courses of “Legal English” and “Legal German” a routine part of the education, for these are two important languages in the field of law; to increase the number of books and the subscribed journals and to provide free access of all students to these sources; to provide financial support for students with qualified publications in the form of scholarships or awards; to invest for facilities for sports, arts, etc. which would contribute to the personal development of the students and to include the new fields of law in the curriculum as well as the classical law courses. The widespread implementation of the Bologna process will also contribute positively to the educational level.

**Keywords:** Legal Education, Turkey, Problems of Legal Education, Advice Solutions

## GİRİŞ

Türkiye’de, son yıllarda hukuk fakültelerine talep, geçmiş yıllarda görülmeyen ölçüde artmıştır. Kemal Gözler, hukuk eğitime talebin arttığını gösteren belli başlı üç göstereyi ÖSYS yerleştirmeleri sonucunda hukuk fakültelerinin kontenjan açığı vermemeleri, hukuk fakültelerinin adayların tercih sıralarında üst sıralarda yer alması ve ÖSS sınavlarında hukuk fakültelerine giriş puanlarının son yıllarda çok yükselmiş olması şeklinde sıralamaktadır<sup>1</sup>. Bütün bu verilere dayanarak, hukuk fakültelerinin üniversite adayları nezdinde gözde fakülteler olduğunu söyleyebiliriz. Gözler, “*Türkiye’de 2000’li yıllar hukukçuların yılları olacaktır. Artık dönem, hukuk eğitimi alınacak dönemdir. Artık ülkenin en zeki beyinleri hukuk fakültelerine geliyorlar. Bu gelenler de mezun olduktan bir 10-20 yıl sonra da ülkeyi yönetecekler. 2020’li, 2030’lu yıllarda ülkemizin Başbakanı muhtemelen bir hukukçu olacaktır*” demektedir. Ancak bu gözde dal, ne yazık ki çok ciddi sorunlarla karşı karşıyadır.

## SORUNLAR VE ÇÖZÜM ÖNERİLERİ

Ülkemizde hukuk eğitim öğretimi devlet ve vakıf üniversitelerinin hukuk fakültelerinde yapılmaktadır. 2016 yılı sonu itibariyle Türkiye’de 39 devlet ve 33 vakıf üniversitesine bağlı olmak üzere toplamda 72 hukuk fakültesi bulunmaktadır<sup>2</sup>. Ülkemizdeki hukuk fakültelerine ÖSYM tarafından yapılan genel sınavla yerleşilmekte ve dört yıllık tek dereceli klasik lisans eğitim sistemi uygulanmaktadır.

Hukuk fakültelerinin sorunlarının en başında ülkemizdeki hukuk fakültelerinin sayısının her geçen gün artması ve bu nicelik artışının niteliği olumsuz yönde etkilemesi gelmektedir. 70’li yılların sonlarında sadece iki hukuk fakültesi (Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi ve İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi) varken, şu an faal durumda 72 hukuk fakültesi bulunmakta, her geçen yıl da bu sayıya yenileri eklenmektedir. Kuşkusuz bu probleme yol açan en büyük etken, alt yapı tamamlanmadan siyasi kaygı ve hesaplarla açılan taşra devlet üniversiteleri ve neredeyse her üniversitede bulunan hukuk fakülteleri ile fakülte açabilme prosedürünün çok zor olmaması sebebiyle gerek prestij, gerekse öğrenciyi cezbetmek gibi amaçlarla kolayca hukuk fakülteleri açmakta olan vakıf üniversiteleridir. Çeşitli yazarlar, bu soruna çözüm olarak, hukuk fakülteleri için bazı fiziksel (yerleşke yüzölçümünün öğrenci sayısına oranı, derslik sayısı, diğer tesislerin kapasitesi) ve akademik (öğretim elemanı sayısı, niteliği, yayınlar, vb.) kıstaslar getirilmesini önermekte, bu kıstasları karşılamayan hukuk fakültelerinin kapatılması ya da kriterleri karşılayan bir fakülte ile işbirliğine yönelttilmesini önermektedirler<sup>3</sup>.

Bir diğer büyük problem, kuşkusuz genel olarak devlet üniversitelerinin, özel olarak da hukuk fakültelerinin mali sıkıntılarıdır<sup>4</sup>. Katma bütçeli olan devlet üniversitelerinin giderleri YÖK’ün planlaması çerçevesinde devlet tarafından karşılanmakta olup, mevcut bütçeler kısıtlı ve yetersizdir. Bu durum, araştırma giderlerine para ayırlanamamasına, nitelikli elemanların fakülte kadrolarına çekilememesine, fakülte kadrolarında çalışan öğretim elemanlarının verimsiz ve isteksiz çalışmalarına, çeşitli aşamalarda akademik kariyerdan ayrılmalarına veya erken emekli olmalarına ve vakıf üniversitelerine geçmelerine neden olmaktadır<sup>5</sup>.

Nitelikli öğretim kadrolarının oluşturulması, hukuk eğitiminin iyileştirilmesi için en önemli adımlardan biri olacaktır. Öğretim elemanlarındaki yetersizliklerin giderilmesi için en çabuk şekilde yeni kadrolar oluşturularak bu kadrolara yerleştirilecek akademisyenler “liyakat” esasına göre seçilmelidir. Son yıllarda sık sık gördüğümüz, son derece spesifik bir biçimde, belirli bir kişiyi tarif eden akademik personel alımı ilanlarından vazgeçilmeli, bu pozisyonlara gelebilmek için evrensel ve objektif kriterler getirilmelidir. Bunun yanı sıra, nitelikli hukukçuları akademisyenliğe teşvik edecek, cazip hale getirecek

<sup>1</sup> Kemal Gözler, “Hukuk Eğitiminde Arz ve Talep”, *Terazi: Aylık Hukuk Dergisi*, C. 3, S. 24, Ağustos 2008, s.175-194

<sup>2</sup>[https://tr.wikipedia.org/wiki/T%C3%BCrkiye'deki\\_hukuk\\_fak%C3%BClter\\_i\\_listesi](https://tr.wikipedia.org/wiki/T%C3%BCrkiye'deki_hukuk_fak%C3%BClter_i_listesi) (erişim tarihi: 07.12.2016)

<sup>3</sup>[www.cu.edu.tr/insanlar/mceker/hukuk%20fakultesi/cevdetatay.doc](http://www.cu.edu.tr/insanlar/mceker/hukuk%20fakultesi/cevdetatay.doc) (erişim tarihi: 07.12.2016)

<sup>4</sup>MUTLU, Latif, ” Hukuk Eğitimi Nasıl Olmalı”, *Güncel Hukuk Dergisi*, Ekim 2011, Sayı 10.

<sup>5</sup>[www.cu.edu.tr/insanlar/mceker/hukuk%20fakultesi/cevdetatay.doc](http://www.cu.edu.tr/insanlar/mceker/hukuk%20fakultesi/cevdetatay.doc) (erişim tarihi: 07.12.2016)

düzenlemeler yapılmalıdır. Bunlar arasında maddi olanakların artırılması, bilimsel çalışma ortamının özgür ve cazip hale getirilmesi, “tamgün yasası” gibi akademisyenlerin yolunu tıkayan düzenlemelerin değiştirilmesi sayılabilir.

Hukuk fakültelerinin sayıca artmasının yanı sıra, bir başka sorun da öğrenci kontenjanları ile mevcut fakültelerin fiziksel ve akademik kapasiteleri arasındaki farkın giderek büyümesidir. Ne yazık ki bu durum hukuk eğitiminin “*lisans düzeyinde lise eğitimi*” biçiminde yapılmasına yol açmaktadır. Çok sayıda öğrenci aynı amfide ders dinlemeye çalışmakta, kalabalık gruplar, öğrencinin hukuk eğitimi sürecine aktif olarak katılamamasına yol açmakta, ortaya ders notu fotokopilerinden ders çalışarak sadece sınavlara gelmek suretiyle mezun olmaya çalışan bir nesil çıkmaktadır. Çeşitli hukuk fakültelerimizde sınıf kontenjanları 400-500 gibi sayılarda iken, Amerika Birleşik Devletleri gibi birçok ülkede aynı eğitim 25-30 kişilik gruplarla verilmektedir. Modern eğitimin gerekleri olan interaktif öğrenme, ödev hazırlama, seminerler, kurgusal duruşmalar gibi etkinlikler bu kalabalık gruplarda gerçekleştirilememektedir. Kontenjanların bir anda indirilmesi elbette beklenemez, ancak öğrenci sayısının kademeli olarak azaltılması bu sorunun çözümünü kolaylaştıracaktır<sup>6</sup>. Bunun yanı sıra, öğrencilerin öğretim elemanlarına erişimi kolaylaştırılmalı, yukarıda sayılan etkinliklerin hazırlıkları sırasında öğrenciler özgür tartışma ortamı içerisinde gerekli araştırmaları yapabilmeli ve bu süreçte ilgili öğretim elemanından gerekli rehberlik ve desteği alabilmelidir.

Yukarıda sayılan temel unsurlar eksikken, öğrencilerin, akademik çalışmalara katkı sağlamasını, öğrencilikleri sırasında yayınlar yapmalarını beklemek hayalcilik olacaktır. Öğrencilerin akademik alanda teşvik edilmelerinin bir yolu da halen çok yetersiz olan üniversite/fakülte kütüphanelerinin iyileştirilmesidir. Bu kütüphanelerde bulunan kaynak ve abone olunan dergi sayısı olabildiğince artırılarak öğrencilerin bunlara ücretsiz erişimi tüm fakültelerde sağlanmalıdır. Nitelikli yayın yapan öğrencilere burs ya da ödül biçiminde maddi destek verilebilir.

Ülkemizde eğitim sisteminin en büyük sıkıntılarından biri olan yabancı dil açığı hukuk lisans eğitiminde de kendini göstermekte, bilimsel çalışmaların önünde ciddi bir engel teşkil etmektedir. Öğrenciler, yetersiz yabancı dil bilgileri nedeniyle yabancı yayın ve eserleri takip edememektedirler. Hukuk dalında en çok eserin bulunduğu “Hukuk İngilizcesi” ya da “Hukuk Almancası” dersi eğitimin rutin bir parçası haline getirilmeli, öğrencilerin, fakülte eğitimi boyunca zorunlu biçimde belli sayıda yabancı makaleyi okuyup, bunu yine yabancı dilde sınıf arkadaşlarına sunması sağlanmalıdır. Bu sunumlarda, öğrencilere, teorik bilgilerini kullanabilecekleri özgür bir tartışma ortamı oluşturulmalıdır.

Hukuk fakültelerindeki kapasite yetersizliği, sosyal, sportif ve kültürel alanlarda da kendini göstermektedir. En köklü üniversitelerimizin hukuk fakültelerinde dahi, öğrencilerin boş vakitlerini geçirecekleri, sosyal, kültürel, sanatsal ve sportif faaliyetlerde bulunabilecekleri tesislerin yeterli olduğu söylenebilir. Taşra üniversitelerinde ise, durum daha vahimdir. Ancak unutulmamalıdır ki, bu fakültelerin amacı sıradan mezunlar vermek değil, “hukukçular” yetiştirmek olmalıdır. İyi bir hukukçunun, kendini hayatın her alanında geliştirerek hayata hazırlanması gerekliliği başlı başına ayrı bir makale konusudur. “Hukuk teknisyenleri” yerine adalet kavrayışı ve hakkaniyet bilinci olan “Gerçek Hukukçular” ancak bu şekilde yetişebilir<sup>7</sup>. Sosyal, kültürel, sanatsal ve sportif faaliyetlerden yoksun kalarak yetişmiş bir hukuk fakültesi mezununun bu açığını ileriki yıllarda kapaması ancak çok büyük bir kişisel çaba ve özveri ile mümkün olabilir ki bu da genel olarak gerçekleşmemekte, kişinin gelişim sürecinde başlayan bir eksiklik olarak devam edip gitmektedir.

<sup>6</sup>Öğuz Gökhan AYDIN, “Gelenekten Geleceğe” Türkiye’de Hukuk Eğitimi, TAAD, Nisan 2015, C. 6, S. 21.

<sup>7</sup> <http://akademikperspektif.com/2013/01/16/turkiyede hukukegitimiveadaletsistemi/> (erişim tarihi: 07.12.2016)

Ülkemizde hukuk fakülteleri için tek tip bir ders programı olmamakla birlikte genellikle her fakültede birbirine benzer programlar uygulanmaktadır. Bu ders programlarının en dikkat çekici sorunu çoğunlukla klasik derslerin yer alması ve gelişen yeni hukuk dallarına fazla yer verilmemesidir<sup>8</sup>. Yeni gelişen bilişim hukuku, kriminoloji, rekabet hukuku, sermaye piyasası hukuku, vb. dersler genellikle seçmeli olarak verilmekte, bu derslere çok sayıda öğrencinin erişimi mümkün olamamaktadır. Oysa klasik derslerin yanı sıra, öğrencilerin hazırlayıp tartışacakları “vaka sunumları”, “seminerler”, “makale sunumları” ya da “kurgusal duruşma” gibi faaliyetlerle, öğrencilerin bu hukuk dallarıyla tanışması ve bu dersleri almasalar da bu dallarda araştırma yaparak bilgi sahibi olmaları sağlanabilir. Hukuksal düşünme yöntemleri, hukuk tarihi, hukuksal kavramların felsefi dayanakları, hukuk disiplininin sosyolojiyle, psikolojiyle, felsefeyle olan sıkı bağları hukuk eğitimini var eden unsurlardandır<sup>9</sup>. Bütün bu disiplinler üzerinde, özellikle hukuk eğitiminin ilk yıllarında ciddiyetle durulmalı, gerekiyorsa bu derslere ve yabancı dil eğitimine ağırlık verilebilmesi için hukuk lisans eğitiminin beş, hatta altı yıla çıkarılması tartışmaya açılmalıdır.

Bunun yanı sıra, farklı ülkelerde, çok daha farklı uygulamalar da söz konusu olabilmektedir. Örneğin, Amerika Birleşik Devletleri’nde, hukuk fakültelerine kabul edilebilmek için, daha önce başka bir lisans derecesi almış olma şartı aranmaktadır<sup>10</sup>. Bu uygulamanın hukuk fakültesi mezunlarının, gerek daha fazla deneyimle, gerekse daha kapsamlı bir vizyonla hayata atılarak, kendilerine yüklenen sorumluluğun gereklerini yerine getirebilmeleri açısından yerinde bir uygulama olduğunu düşünmekteyiz.

Son yıllarda üzerinde durulması gereken bir diğer konu ise 1999’dan beri uygulanmakta olan Bologna sürecidir. Eğitim sistemlerinin modernleştirilmesi adına ülkelere bazı yollar göstermekte olan bu süreçle, Avrupa’da eğitim birliğinin sağlanabilmesi amaçlanmaktadır<sup>11</sup>. Eğitim süresinden, kredilendirme sistemine, öğrenci merkezli eğitim metodundan, öğrenci ve öğretim üyesi değişim programlarına kadar çok kapsamlı bir program zinciri olan bu süreç, çok fazla eleştirilmesine rağmen olumlu yanları da bulunmaktadır<sup>12</sup>. Geçme notunun yükseltilmesi, ancak belirli bir ortalamanın üstünde olan öğrencilerin üstten ders alabilmesi, alttan alınan dersin verilememesi durumunda sınıf tekrarı yapılması gibi kurallarla, genel olarak eğitim çıktısında kalitenin iyileştirilmesi hedeflenmektedir. Sürecin olumlu yanlarının alınarak içselleştirilmesi, lisans eğitimi programlarına büyük katkı sağlayacaktır.

## SONUÇ

Türkiye’de hukuk eğitimine yoğun bir talep olmasına karşın, çözülmesi gereken birçok sorun bulunmaktadır. Bunların en başında, alt yapı tamamlanmadan art arda açılan hukuk fakülteleri ile nicelikteki hızlı artışın sonucu olarak nitelikten ödün verilmesi gelmektedir. Sayıları hızla artan hukuk fakültelerinde ortaya çıkan derslik, spor ve dinlenme alanları, kütüphaneler vb. gibi fiziksel yetersizliklere, nitelikli akademik kadroların oluşturulmasında yetersiz kalınması eklenince ortaya oldukça karamsar bir tablo çıkmaktadır. Bütün bu sorunların aşılmasında ekonomik faktörler büyük bir rol oynamaktadır. Hukuk fakültelerinin sayılarının sınırlandırılması ve bunlara ayrılacak bütçelerin artırılması ile hem fiziksel yetersizliklerin giderilmesi mümkün olacak, hem de nitelikli elemanlar fakültelelere daha kolayca çekilebilecektir. Akademisyenleri teşvik edecek özlük haklarına ve çalışma koşullarına ilişkin düzenlemeler ve liyakatin esas olduğu bir yapılanma ile daha olumlu bir akademik ortam oluşturulacağına kuşku yoktur.

Öğrencilerin “gerçek hukukçular” olarak yetişebilmeleri için, kendilerini sosyal, kültürel, sportif alanlarda geliştirebilecekleri ortamlar sunulması son derece büyük önem taşımaktadır. Bunun yanı sıra güçlü bir yabancı dil eğitimi ile desteklenen, hukuk disiplininin temel taşlarını oluşturan felsefe, sosyoloji,

<sup>8</sup>[www.cu.edu.tr/insanlar/mceker/hukuk%20fakultesi/cevdetatay.doc](http://www.cu.edu.tr/insanlar/mceker/hukuk%20fakultesi/cevdetatay.doc) (erişim tarihi: 07.12.2016)

<sup>9</sup>Faruk Türinay, <http://www.radikal.com.tr/tartisiyorum/turkiyede-hukuk-egitimi-eksik-adalet-tanricasi-973422/> (erişim tarihi: 07.12.2016)

<sup>10</sup><http://hls.harvard.edu/dept/jdadmissions/apply-to-harvard-law-school/> (erişim tarihi: 20. 01.2018)

<sup>11</sup><http://www.ehea.info/> (Erişim tarihi: 20.01.2018)

<sup>12</sup>Oğuz Gökhan AYDIN, “Gelenekten Geleceğe” Türkiye’de Hukuk Eğitimi, TAAD, Nisan 2015, C. 6, S. 21.

psikoloji gibi derslerin ihmal edilmediği, özgür tartışma ortamı içerisinde ve küçük gruplarda eğitimin sürdürüldüğü bir eğitim ortamı, eğitim kalitesini ciddi biçimde artıracaktır. Özellikle İngilizce ve Almanca dillerinde hakimiyet sağlanmasının hukuk öğrencilerinin uluslararası kaynakları takip edebilmesi için büyük önem taşıdığı gözden kaçırılmaması gereken bir noktadır.

Son olarak, lisans eğitiminde uluslararası bir standarda ulaşılmasını hedefleyen Bologna sürecine uygun adımların atılmakta olması, diğer bölümlerde olduğu gibi hukuk fakültelerinde de eğitim kalitesinin iyileştirilmesine yönelik olumlu bir adım olarak değerlendirilmektedir.

## KAYNAKLAR

1. GÖZLER Kemal, "Hukuk Eğitiminde Arz ve Talep", *Terazi: Aylık Hukuk Dergisi*, C. 3, S. 24, Ağustos 2008, s.175-194
2. [https://tr.wikipedia.org/wiki/T%C3%BCrkiye'deki\\_hukuk\\_fak%C3%BClteleri\\_listesi](https://tr.wikipedia.org/wiki/T%C3%BCrkiye'deki_hukuk_fak%C3%BClteleri_listesi) (erişim tarihi: 07.12.2016)
3. [www.cu.edu.tr/insanlar/mceker/hukuk%20fakultesi/cevdetatay.doc](http://www.cu.edu.tr/insanlar/mceker/hukuk%20fakultesi/cevdetatay.doc) (erişim tarihi: 07.12.2016)
4. MUTLU, Latif, " Hukuk Eğitimi Nasıl Olmalı", *Güncel Hukuk Dergisi*, Ekim 2011, Sayı 10.
5. [www.cu.edu.tr/insanlar/mceker/hukuk%20fakultesi/cevdetatay.doc](http://www.cu.edu.tr/insanlar/mceker/hukuk%20fakultesi/cevdetatay.doc) (erişim tarihi: 07.12.2016)
6. AYDIN Oğuz Gökhan, "Gelenekten Geleceğe" Türkiye'de Hukuk Eğitimi, TAAD, Nisan 2015, C. 6
7. <http://akademikperspektif.com/2013/01/16/turkiyede hukuk egitimive adalet sistemi/> (erişim tarihi: 07.12.2016)
8. [www.cu.edu.tr/insanlar/mceker/hukuk%20fakultesi/cevdetatay.doc](http://www.cu.edu.tr/insanlar/mceker/hukuk%20fakultesi/cevdetatay.doc) (erişim tarihi: 07.12.2016)
9. TÜRİNAY Faruk, <http://www.radikal.com.tr/tartisiyorum/turkiyede-hukuk-egitimi-eksik-adalet-tanricasi-973422/> (erişim tarihi: 07.12.2016)
10. <http://hls.harvard.edu/dept/jdadmissions/apply-to-harvard-law-school/> (erişim tarihi: 20. 01.2018)
11. <http://www.ehea.info/> (erişim tarihi: 20.01.2018)